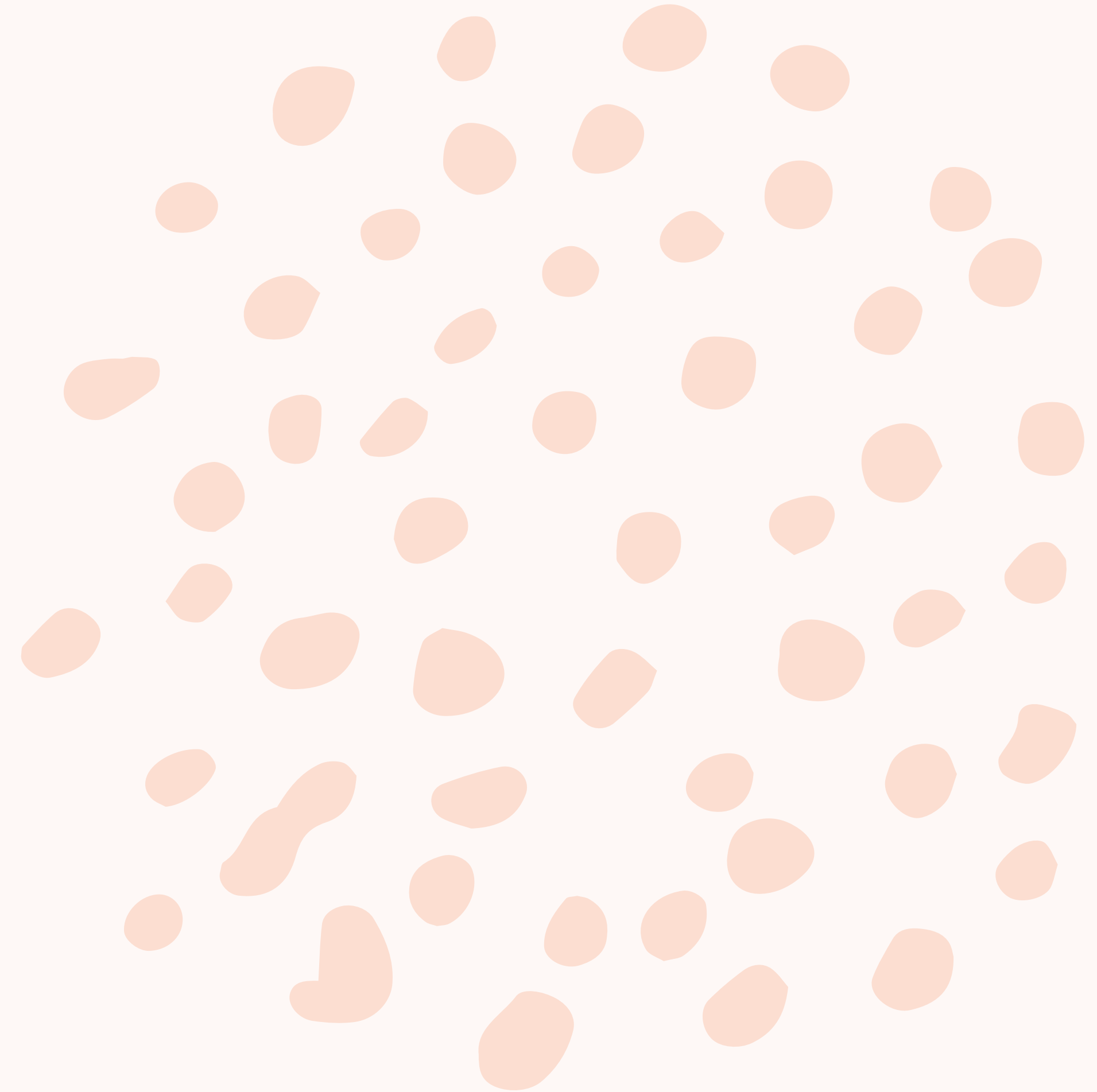

Ajatuksia työllistämisen edistämisestä ruoka-aputoiminnassa

Työkalupakki

Toteuttaja

Työllistyminen ja sen tukeminen Turun hävikkiruokatoiminnassa -hanke
Taina Vuorimies ja Laura Luukkonen
Länsi-Suomen Diakonialaitoksen säätiö

Toteutusaika tammi-joulukuu 2023

Hankkeen kokonaisbudjetti on 96 000 € ja sitä on rahoittanut Euroopan sosiaalirahasto (ESR), Turun kaupunki, Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymä sekä Länsi-Suomen Diakonialaitoksen säätiö.

Graafinen ilme ja taitto: Eve Sillanpää / Eve the Creator

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Työllisyys ja ruoka-aputoiminta

Työllistyminen ja sen tukeminen Turun hävikkiruokatoiminnassa -hanke syntyi Turun kaupungin, Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymän sekä Länsi-Suomen Diakonialaitoksen säätiön yhteistyönä syksyllä 2022. Hankkeen tarkoituksena on ollut edistää ruoka-avun työpaikkojen ja pitkäaikaistyöttömien kohtaantoa sekä tukea ja kehittää Turun seudun ruoka-aputoiminnan verkostoa.

Hyvin varhain hankkeessa huomattiin, että ennen kuin voidaan tukea työllistymistä, on tuettava järjestöjä, jotka tekevät työllistämistä. Hankesuunnitelmaan tehtiin pieni muutos, jossa asiakasohjauksen sijaan lisättiin työllisyyspalvelujen, palveluohjaajien ja ruoka-aputoimijoiden yhteistyötä ja tietämystä verkoston tarjoamista mahdollisuuksista työllistyä, oppia uutta ja toimia vapaaehtoisena. Varsinaista asiakasohjausta tekevät useat eri tahot niin julkisella puolella kuin kolmannella sektorilla.

Ruoka-aputoiminta tarjoaa kentän monipuolisille työllistämistoimenpiteille: kuntouttavalle työtoiminnalle, osatyökykyisten työllistämiselle, työkokeiluille ja palkkatuetulle työlle. Nykyisellään työllistämistoimenpiteitä ei kuitenkaan täysimääräisesti hyödynnetä, vaan ruoka-aputoiminta on perinteisesti ollut pitkälti vapaaehtoisten ylläpitämää toimintaa.

Ruokahävikin logistiikkaan liittyviä työtehtäviä olisi perusteltua hoitaa työllistämisen kautta, jolloin sen vaikutukset työn suorittajalle olisivat kokonaisvaltaisemat. Verrattuna vapaaehtoiseen työntekijän taloudellinen tilanne on vakaampi ja kertyvän työkokemuksen myötä hänen asemansa työnhakijana avoimilla työmarkkinoilla paranee. Useissa tapauksissa vastuu työtehtävistä, työyhteisöön kuuluminen ja päivittäiset rutiinit edesauttavat henkilön hyvinvointia ja aktiivisuutta. Vaikka työllistämistoimia lisättäisiin, vapaaehtoisille jää yhä merkittävä rooli toiminnassa.

Hankkeen näkökulmasta työllistymistä voisi edistää verkostomaisella toimintatavalla, jossa useampi toimija tekisi yhteistyötä työpaikkojen synnyttämiseksi ja osaamisen lisäämiseksi. Tällainen toiminta vaatii verkoston jäseniltä sitoutumista ja luottamusta.

Työllistämistoiminnan kehittäminen on osa koko ruoka-aputoiminnan kehittämistä. Hankkeen näkökulmasta ruoka-apua ei tulisi kehittää itsenäisenä toimintona, vaan se tulisi liittää osaksi alueellista työllisyyden kehittämistä, jossa huomioidaan hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen. Työllistämisen- ja ruoka-aputoiminnan yhteiskehittämistä tukee osin yhteinen kohderyhmä. Ruoka-avun asiakkaat ovat usein pitkäaikaistyöttömiä ja näin ollen erilaisten työllistämistoimenpiteiden ja muiden julkisten palveluiden kehittämistoimenpiteiden kohteena. Monialaisella yhteistyöllä ja oikein kohdistetuilla palveluilla tie ruoka-avun saajasta jakajaksi ja siitä työllistämistoimenpiteisiin voi olla lyhyt. Lisäksi hyvin suunniteltuna ja toteutettuna ruoka-aputoiminta on merkityksellistä myös ilmastotyön näkökulmasta.

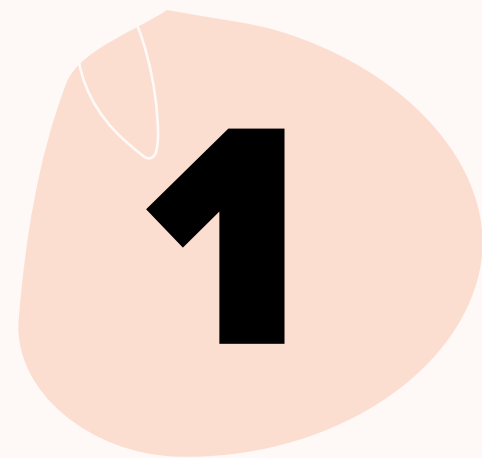

Miten työllistämistä tuetaan?

- Ota alueellasi toimivat työllistymistä edistävät julkiset toimijat (kunta, hyvinvointialue, valtio) mukaan keskusteluun järjestöjen kanssa.
- Työllisyyspalvelut ovat muutoksessa, kun palvelut siirtyvät asteittain valtiolta kuntien vastuulle. Murrosvaiheessa tiedon hakeminen ja eteenpäin välittäminen vaatii erityistä valppautta ja aktiivisuutta. Ole rohkeasti yhteydessä työllisyyspalveluihin löytääksesi mahdollisen järjestöille kohdennetun yhteyshenkilön.
- Selvitä alueelliset käytännöt ja tuet työllistämistoimintaan.
- Selvitä konkreettisia asioita: millainen on alueesi tapa ilmoittaa työkokeilu- ja palkkatukipaikoista? Kuinka viesti kulkee TE-palvelujen sisällä?
- Huomio rekrytointiin: Pohdi, mitä osaamista minimissään pitää olla, jotta ilmoittamassasi työpaikassa voi päästä alkuun. Kerro myös mitä asioita voi oppia työtä tekemällä.
- Määrittele ja kuvaa ruoka-aputoiminnan eri tehtävät. Pohdi, mitkä niistä on mahdollista tehdä osana työllistämistoimintaa. Esimerkiksi logistiikkaan, kunnossapitoon, varastointiin, ruoan valmistamiseen ja hallintoihin liittyvät tehtävät ovat sellaisia, jotka tarjoavat mahdollisuuden lisätä avoimilla työmarkkinoilla tarvittavia taitoja.
- Suuntaa vapaaehtoisresurssia ruokajakeluihin ja yhteisöruokailuihin sekä muuhun kohtaavaan työhön.

Sisältö

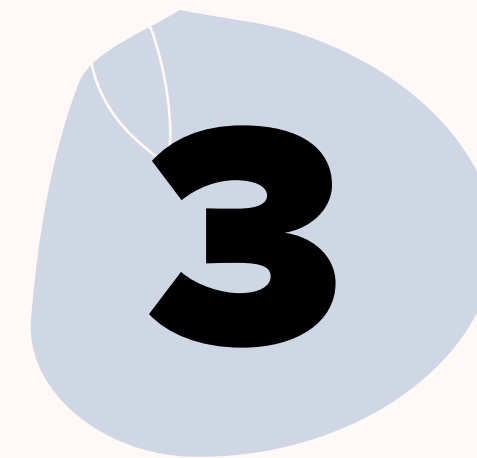
Tähän työkalupakkiin on koottu kolme keskeistä keinoa, joita hankkeen kokemusten perusteella suositellaan työllistämisen ja työllistymisen edistämiseksi.

**Vapaaehtoistoiminnan
roolin tunnistaminen osaksi
työllisyystoimintaa**

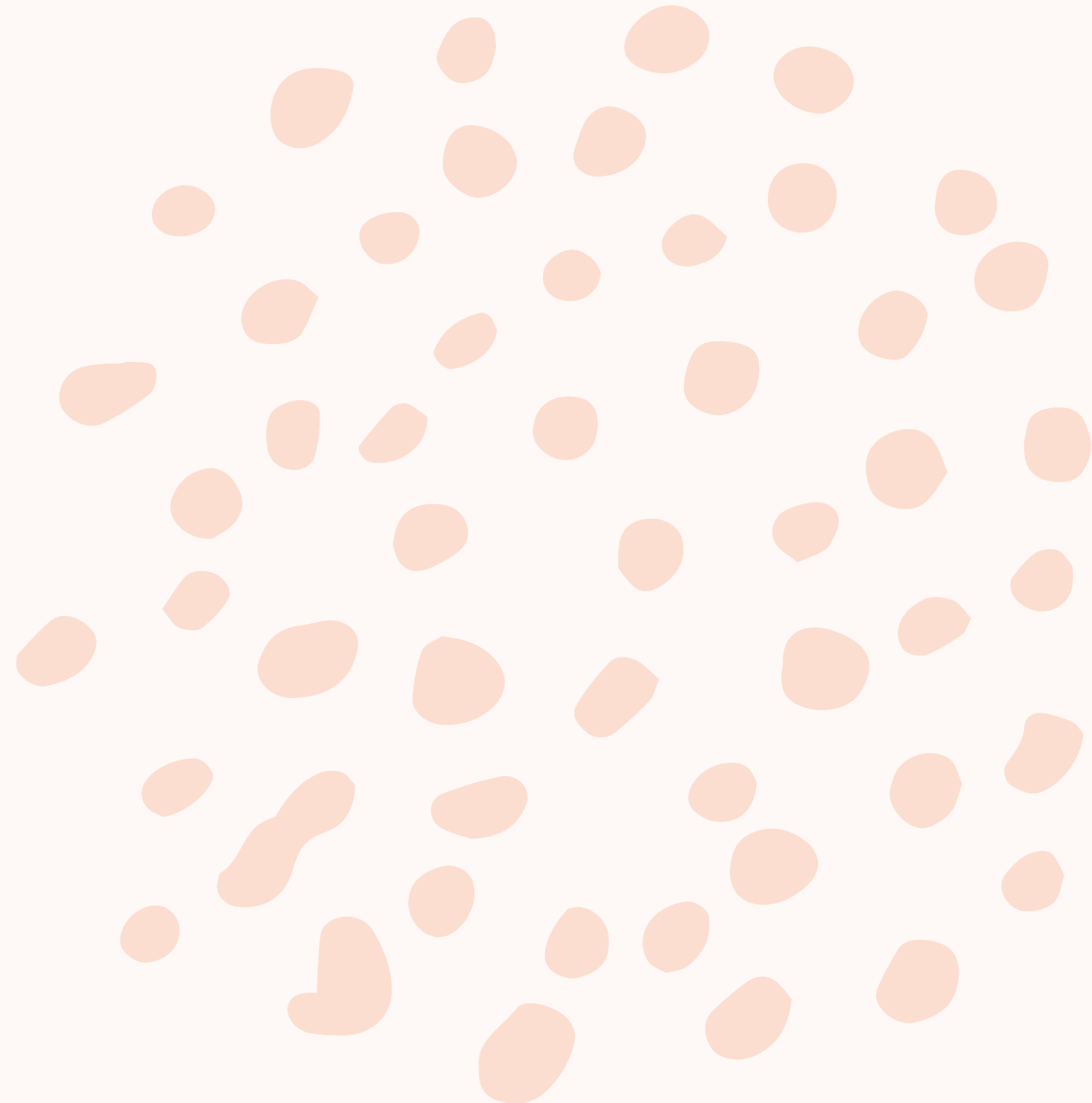
**Osaamisen tunnistaminen
ja dokumentointi**

**Verkostomaisen
työskentelytavan
lisääminen**

1

Vapaaehtoistoiminta

Vapaaehtoistoiminta nostettiin hankkeessa erityisen tarkastelun kohteeksi, sillä sen merkitys ruoka-aputoiminnassa on suuri. Työllisyyttä edistävissä palveluissa vapaaehtoistoiminta saatetaan kuitenkin nähdä työnhakua estävänä tekijänä. Työttömien keskuudessa pelätään vapaaehtoistoiminnan leikkaavan työttömyystukia. Näitä käsityksiä hankkeessa haluttiin tutkia ja oikaista.

Vapaaehtoisuuden teemaa pohdittiin yhdessä Turun kaupungin työllisyyspalvelujen, TE-toimiston ja Varsinais-Suomen hyvinvointialueen työntekijöiden sekä järjestötoimijoiden ja kokemusasiantuntijoiden kanssa. Työskentelyä ohjasi kysymys: **Voisiko vapaaehtoisuus toimia työllistymispolun alkupäänä?**

Kysymystä tarkasteltiin lean-menetelmän kalanruotomallin avulla eri näkökulmien kautta.¹ Työpajassa todettiin, että vapaaehtoistoiminta on mahdollista työllistymisen alkupäänä tai nivelvaiheena nykyisten lakien ja toimintatapojen puitteissa. Jokainen verkoston jäsen voi edesauttaa sen toteutumista omista lähtökohdistaan. Seuraavassa on **tiivistelmä yhteisestä näkemyksestä, miten alueellinen verkosto voi tukea vapaaehtoistoiminnan vaikuttavuutta työllistämässä.**

¹ Kalanruotokaavio (Ishikawa-diagram) on laatujohtamisen ja prosessinkehittämisen työkalu, jota voidaan käyttää asioiden luokitteluun tai ongelmanratkaisuun.

Näin se tehdään!

Ympäristö

- Luomme toimintaympäristön, jossa vapaaehtoistoiminta on mahdollisuus ja sitä toteutetaan työllisyystoimenpiteiden ohella ja työllisyyspolkujen nivelvaiheissa.
- Vapaaehtoistoiminta tunnustetaan tärkeäksi keinoksi ylläpitää aktiivisuutta ja osallisuutta. Lisäksi vapaaehtoisuuden kautta hankittu osaaminen tunnustetaan asiakkaiden työllistymistä tukevaksi tekijäksi.

Työtavat ja toimintakulttuuri

- Kehitämme yhteistä palveluohjausmallia, jossa kolmannen sektorin ja seurakuntien rooli on toimia työllistymisen polulla alkuun saattajana ja rinnalla kulkijana.
- Tunnetta verkostomme toimijat ja asiakas on meillä keskiössä. Emme omi asiakkaita, vaan pyrimme löytämään aina kuhunkin hetkeen toimivimman palveluntuottajan ja ohjausmallin.

Materiaalit

- Muotoilemme yhteistä viestiä vapaaehtoistoiminnasta osana työllistymispolkua.
- Lisäämme vapaaehtoisuudesta kertovaa viestintää nuorille ja kannustamme heitä osaksi kansalaisyhteiskuntaa.
- Hyödynnämme ja jaamme verkoston yhteistä tietoa.

Ihmiset

- Tunnistamme vapaaehtoistoiminnassa tarvittavaa ja syntyvää osaamista. Luomme ilmapiiriä, joka kannustaa asiakkaita oppimaan lisää.
- Tuemme asiakkaiden käsitystä omista kyvyistään sekä autamme heitä sanoittamaan osaamistaan työnhakutilanteissa.

Työtavat, organisaatorakenteet ja lainsäädäntö

- Rakennamme yhteisiä rajapintoja avoimille työmarkkinoille ja pyrimme saattamaan asiakkaamme omien mahdollisuuksiensa mukaan sinne asti.
- Mikäli työllistämistoimet eivät johda avoimille työmarkkinoille, ohjaamme asiakkaita osallistumaan vapaaehtoistoimintaan, jotta he eivät putoaisi tyhjän päälle.

Mittarit

- Työllisyyden hoitoon liittyvät lait asettavat yhteistyölle reunaehdot, mutta teemme sen mikä on mahdollista. Tiedostamme myös taustaorganisaatioidemme eroavaisuudet ja mahdolliset jäykkyydet.
- Nämä eivät kuitenkaan estä meitä toimimasta.

2

Osaamisen tunnistaminen

Ammatillisessa koulutuksessa voi suorittaa tutkinnon siten, että opiskelija osoittaa muualla hankittua osaamistaan ja korvaa sillä osan tutkinnon sisällöstä. Samaa prosessia voidaan hyödyntää myös vapaaehtois- ja työllistämistoiminnan ympäristöissä. Erityisen hyödyllistä osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen on hankkeen kohderyhmillä kuten pitkäaikaistyöttömällä, joilla ei ole ammatillista tutkintoa tai mahdollisuutta sen hankkimiseen. Työnantajan kannalta on hyödyllistä, että ohjaamisresurssin voi kohdentaa taitojen syventämiseen tai uusien taitojen opettamiseen.

Hankkeen näkökulmasta parhaimmillaan osaamista tunnustetaan ja tunnustetaan verkostossa yhteisellä menetelmällä ja työllistämistoimenpiteiden kohteena oleva henkilö voi oppia lisää ja osoittaa osaamistaan usealla verkoston eri toimijalla. Osoitetusta osaamisestaan hän saa todistuksen, joka lisää varmuutta työnhakutilanteissa sekä työnhakijalle että työnantajalle.

Hankkeessa osaamisen tunnistamisessa käytettiin PAIKKO - osaamisen tunnustamisen järjestelmää. PAIKKO palvelukokonaisuuden avulla opitaan havainnoimaan oman toiminnan sisältämiä oppimisen mahdollisuuksia ja siinä syntyvää osaamista järjestelmällisesti. Järjestelmän ytimen muodostavat omat oppimisympäristöt, jossa tunnustetaan työnantajan toiminnassa tarvittavaa ja syntyvää osaamista sekä toimenkuvia. Yksilön osaaminen dokumentoidaan osaamistodistukseen.

Turun ruoka-aputoiminnan tunnistetuissa oppimisympäristöissä voi osoittaa tai lisätä osaamista seuraavien tutkintojen sisällöistä: liiketoiminnan perustutkinto, puhtaus- ja kiinteistöpalvelualan perustutkinto, logistiikan perustutkinto, yhteiset tutkinnon osat sekä ravintola- ja catering-alan perustutkinto.

3

Verkoston kehittäminen

Turun seudun ruoka-aputoimintaa toteutetaan usean eri toimijan yhteistyönä, mutta se on koordinoimatonta ja siksi pirstaleista. Alueelta puuttuu yhteinen käsitys ruoka-aputoiminnan kokonaisuudesta ja laajuudesta. Työllistämisen näkökulmasta on tärkeää lisätä järjestöjen ja julkisten toimijoiden ymmärrystä kokonaisuudesta ja ruoka-aputoiminnan luonteesta vapaaehtoistoiminnan ja työllistämisen kenttänä.

Hankkeessa järjestettiin kohtaamisia ruoka-apua toteuttaville järjestöille ja seurakunnille sekä laajennettiin verkostoa julkisen puolen toimijoilla ja alueen yrityksillä. Kohtaamisissa tavoitteena oli ruoka-aputoiminnan tunnettuuden lisääminen erityisesti työllistämisen näkökulmasta.

Verkoston yhteistyön ja keskustelun edistämiseksi sekä hyvien käytäntöjen jakamiseksi hankkeessa järjestettiin ruoka-aputoimijoille säännöllisiä tapaamisia, jotka useimmiten toteutettiin etäyhteydellä. Tapaamisissa käsiteltiin työllistämistä konkreettisella tasolla ja aiheina olivat esimerkiksi työpaikkojen ilmoittaminen kuntakokeiluun, oikeat yhteyshenkilöt, työllistämisen tuet sekä ratkaisut helpottamaan työn ja tekijän kohtaamista.

Alueellisen ymmärryksen lisäämiseksi käytiin dialogia ruoka-aputoiminnan kokonaisuudesta Erätauko -menetelmän avulla. Erätauko on tapa keskustella rakentavasti vaikeistakin aiheista. Menetelmä tarjoaa mahdollisuuden pysähtyä ja harkita asioita rauhassa. Erätauon avulla voidaan saada eri lähtökohdista tulevia ihmisiä käymään tasavertaista keskustelua myös heidän kanssaan, jotka herkästi jäävät keskusteluiden ulkopuolelle. Hankkeen toiveesta keskustelua ohjasivat kysymykset, kenelle ruoka-apu kuuluu sekä miksi toimiva ruoka-aputoiminta on tärkeää organisaatiollesi. Työllistymistoimia kehitettäessä on tärkeää käsitellä ruoka-aputoiminnan toteuttamistapoja sekä vapaaehtoistoiminnan ja työllisyyspotentiaalin näkökulmia.

Ruoka-aputoiminta

- Ruoka-aputoiminnan tavoitteena on täydentää sosiaaliturvaa sekä pienentää syntyvää hävikki- ja ylijäämäruuan määrää. Toiminnasta on tullut osa sosioekonomisesti vaikeassa tilanteessa olevien ihmisten tukiverkosta ja sen avulla myös vähennetään yksinäisyyttä.
- Ruoka-avun merkitys korostuu yksilön ja yhteiskunnan kriiseissä.
- Nykyinen ruoka-aputoiminta on saanut alkunsa 1990-luvun laman leipäjonoista, joiden piti olla tilapäinen ratkaisu akuuttiin hätään. Ruoka-apua jaettiin ja jaetaan yhä pitkälti vapaaehtoisvoimin. Hävikkiruokaa saadaan kaupoilta, tukuilta ja laitosteittöiltä.
- Ruoka tarjotaan ruokakasseina, annoksina tai yhteisöruokailuina paikalla oleville tai ajanvarauksen kautta apua tarvitseville. Lisäksi ruoka-apua kulkee sote-alan ammattilaisten kautta sitä tarvitseville henkilöille. Ruoka-apua järjestetään myös maksullisena toimintana esimerkiksi edullisena aamupalana tai lounaana.
- Suurimmissa kaupungeissa ruoka-apu kulkee hävikkiruokaterminaalien kautta. Terminaalien toiminta yhdistää logistiset palvelut ja yhteisöllisen työn, joka tavoittaa asiakkaita sekä tukee yhteisöllisyyden rakentumista ja työllistämistä.

Ruoka-aputoiminta Turussa

- Turku erottuu muista suuremmista kaupungeista, joissa on kunnan ja seurakunnan ylläpitämä hävikkiruokaterminaali. Varsinais-Suomessa Operaatio Ruokakassi ry pyörittää hävikkiruokaterminaalia. Alueella toimii useita yhdistyksiä ja seurakuntia, jotka jakavat Operaatio Ruokakassin kautta saamaansa tai omista verkostoistaan kerättyä hävikkiruokaa.
- Hankkeen yhteistyökumppaneina ovat toimineet Operaatio Ruokakassin lisäksi päihdekuntoutumista tukeva Turun A-Kilta ry sekä työttömien yhdistykset Turun Seudun TST ry ja Varrissuon Työ ja Toiminta Vt ry.
- Tarpeet ruoka-aputoiminnan kehittämiseksi Turussa ovat samankaltaisia kuin koko Suomessa: vähenevä elintarvikehävikki, kasvaneet elinkustannukset niin asiakaskunnalla kuin toimintaa pyörittävillä yhdistyksillä sekä ikääntyvät ja vähenevät vapaaehtoiset.
- Ruoka-aputoiminta tarjoaa ruokaa ja kohtaamisia asiakkailleen, mutta on myös tärkeää arjen aktivoimista mukana toiminnassa oleville niin vapaaehtoisille kuin työntekijöille.

Lisätietoa

PAIKKO Osaamisen tunnistamisen järjestelmä

www.paikko.fi

Erätaukokeskustelu

www.eratauko.fi

Valtakunnallinen ruoka-aputoimijoiden verkosto

www.ruoka-apu.fi

Operaatio Ruokakassi ry

www.operaatoruokakassi.fi

A-kilta

www.turun-a-killta.fi

Turun Seudun TST ry

www.tstry.fi

Varissuon Työ ja Toiminta Vt ry

www.vtry.fi

Länsi-Suomen Diakonialaitoksen säätiö

www.diakon.fi/hankkeet

Utopia työllisyyspolusta vai tavallinen tarina?

Uudet asiakkaat kohdataan ja heidän elämäntilannetta kartoitetaan.

Kaikissa työllistymisen tuen vaiheissa on tuettava työtä etsivän osallisuutta: hänellä tulisi olla mahdollisuuksia vaikuttaa valittaviin työllistymistoimiin, osallistua niihin omin ehdoin ja tulla kuulluksi omana itsenään.
www.thl.fi

Riittävät tavoitteet ja arviointi.

Yhdistys Haarukka ry:n toimintaan tulee uusi ruoka-avun asiakas ”Varma”.
— **Ruoka-avun vastuuvapaaehtoinen aloittaa** keskustelun hänen kanssaan. Varma on pitkäaikaistyötön. Hänellä on aikaisempaa työkokemusta teollisuudesta, mutta ei ammatillista koulutusta.

Varma kiinnostuu vapaaehtoistoiminnasta ja hän keskustelee **yhdistyksen palveluohjaajan** kanssa omasta tilanteestaan. Terveystilansa takia Varma ei pysty sitoutumaan säännölliseen toimintaan, mutta alkaa käydä vapaaehtoisena kaksi kertaa viikossa omien voimiensa mukaan.

Myöhemmin yhteisöruokailussa mukana ollut **sosiaalityöntekijä** vinkkaa Varmalle **kuntouttavan työtoiminnan mahdollisuudesta**.

Yhdistys Haarukka, jossa Varma tekee vapaaehtoistoimintaa, ei tee kuntouttavaa työtoimintaa, mutta yhdistyksen **verkostoon** kuuluu toinen toimija, joka on kuntouttavan työtoiminnan palveluntuottaja. Varmalle tehdään sopimus kuntouttavasta työtoiminnasta kolmena päivänä viikossa.

Toimintapäivien aikana Varma osallistuu ruoka-avun logistiikan tehtäviin. Lisäksi hän on mukana ryhmämuotoisessa työkykyä edistävään kuntoutustoiminnassa. **Kuuden kuukauden kuntoutusjakson jälkeen Varma ja ohjaaja toteavat työkyvyn selvästi kohentuneen** ja Varma toivoo pääsevänsä työkokeiluun yhdistys Haarukkaan, jossa hän on edelleen jatkanut vapaaehtoisena.

Ruoka-aputoimijalla on palkattuna riittävästi oikeanlaista osaamista.

— Julkiset palvelut jalkautuvat ruoka-aputilanteisiin.

— Yhdistys on tunnistanut roolinsa osana ruoka-aputoimijoiden verkostoa.

Osaamisen tunnistaminen vahvistaa ammatillista itsetuntoa ja luo lisää vaihtoehtoja jatkoaskelille.

Työttömän henkilökohtainen innostus toimii ajurina eteenpäin.

Kokemus ja voimavarat alkavat hyödyttää Varman lisäksi myös muita ruoka-aputoimintaan osallistuvia.

Varma saa haluamansa paikan ja työskentelee nyt **viisi päivää viikossa työkokeilijana**. Työkokeilun aikana Varman osaamista arvioidaan Paikko **osaamisen tunnistamisen** järjestelmän avulla. Arvioinnin aikana huomataan, että Varmalla on paljon osaamista kuljetusalalta.

Tästä innostuneena Varmalle tarjotaan **palkkatuetta työpaiikkaa yhdistyksen apukuljettajana**.

Varma **kiinnostuu entistä enemmän kuljetusalasta** ja hakeutuu suorittamaan logistiikan perustutkintoa oppisopimuksella Haarukkaan.

Tutkinnon suoritettuaan Varma alkaa etsiä työpaiikkaa avoimilta työmarkkinoilta ja samalla jatkaa Haarukan vapaaehtoisena työkokemusta kartuttaakseen. Muutaman kuukauden kuluttua työllisyysneuvoja soittaa Varmalle mahdollisesta työpaiikasta ja hän pääsee haastatteluun.

Varma siirtyy avoimille työmarkkinoille osa-aikaiseen työhön sekä ruoka-aputoimijoiden verkostossa **kokemusasiantuntijaksi** ohjaamaan muita pitkäaikaistyöttömiä. Samalla hänellä säilyy yhteys tuttuun yhteisöön ja sen palveluihin. Myöhemmin Varman kohentunut työkyky sallii työskentelyn koaikaaisesti.

Jokainen askel työllistymisen polulla on selkeä ja tarkoituksenmukainen askel eteenpäin.

Työllistyminen kohentaa taloudellista tilannetta.

Oma-aloitteisuus lisääntyy.